

Martti Ulkuniemi in memoriam

Ilkka Virtanen

Kirpeän aurinkoinen pakkaspäivä tiistaina helmikuun 13. 1996 toi mukanaan suruviestin. Arvostettu koulumies, pitkäaikainen ja laaja-alainen kulttuurivaikuttaja, kouluneuvos, kauppatieteiden tohtori h.c. Martti Ulkuniemi oli kuollut. Hengen voimamiehen iän jo haurastama ruumis antoi periksi pillelvälle sairaudelle nopeasti sen jälkeen kun puoliso Siru oli edellisenä kesänä odottamatta siirtynyt kuoleman rajan taakse.

Martti Oskari Ulkuniemi syntyi Sallassa joulukuun 19. päivänä 1913. Perhe muutti v. 1927 Ilmajolle pitämään Ulkuniemen äidin kotitaloa. Martti Ulkuniemen Sallassa alkanut koulunkäynti jatkui Ilmajoella, missä hän v. 1933 kirjoitti Ilmajoen lukion ensimmäisten abiturienttien priimuksena ylioppilaaksi.

Ulkuniemi opiskeli Helsingin yliopistossa vuosina 1935 - 41, osallistuen välillä talvisotaan, ja valmistui v. 1941 filosofian kandidaatiksi germaaninen filologia ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus pääaineinaan. Nuorta maisteria kiinnosti akateeminen tutkijan ura. Stipendi Heidelbergin yliopistoon Saksaan oli jo saatu ja laivalippukin taskussa, kun isänmaa jälleen tarvitsi poikaansa toisiin tehtäviin, kenttätyökistön patterinpäälliköksi uudestaan alkaneen sodan rintamalle. Sotatoimien vaatimiin neljään vuoteen ja haavoittumisen aiheuttamiin rasituksiin murenivat haaveet yliopistourasta.

Sodan päätyttyä Ulkuniemi tuli Vaasaan, jonka kauppaoppilaitoksesta tuli hänen toimipaikkansa aina v. 1976 tapahtuneeseen eläkkeelle siirtymiseen saakka. Suurimman osan ajasta, v. 1949 - 76, Ulkuniemi toimi oppilaitoksen rehtorina. Ulkuniemen rehtorikausi oli kauppaoppilaitokselle voimakkaan kehityksen kautta. Oppilaitos mm. laajeni ja kehitti toimintaansa erityisesti kaksikielisenä opinahjana sekä sai itselleen uudet modernit toimitilat. Rehtoriaikanaan Ulkuniemellä oli lukuisia kauppaopetus- ja ammattikasvatusalan koti- ja pohjoismaisia luottamustehtäviä. Koulutustoimintaan liittyvistä ansioistaan Ulkuniemi sai kouluneuvoksen arvon v. 1971.

Martti Ulkuniemi osallistui aktiivisesti myös vaasalaiseen kunnallispolitiikkaan kahden vuosikymmenen ajan. Hän oli sekä kaupunginvaltuuston että kaupunginhallituksen ja sen talous- ja kaupunkisuunnittelutoimikunnan jäsen.

Ulkuniemen aktiivinen osallistuminen kaupungin päättävien elinten toimintaan ja hänen rakkautensa taiteeseen tekivät hänestä myös vahvan kulttuurivaikuttajan. Erityisen lähellä Ulkuniemen sydäntä olivat teatteri ja kuvaamataiteet.

Martti Ulkuniemi toimi Vaasan kaupunginteatterin johtokunnan jäsenenä vuodet 1963-87, puheenjohtajana vuodesta 1971 lähtien. Ulkuniemi näki tärkeäksi sekä teatterin korkean taiteellisen tason että hyvien ulkoisten toimintaedellytysten turvaamisen. Hänen puheenjohtajakaudellaan uuden teatteritalon rakennussuunnitelmat valmistuivatkin niin että 1990-luvulla vaasalaiset, Siru ja Martti Ulkuniemi mukana kunniavieraina, ovat saaneet nauttia teatteritaiteesta uudessa toimivassa teatteritalossa.

Vaasa on arvostettu taidekaupunki. Suuri ansio tästä lankeaa yksityisille taidemesenaateille ja taidekokoelmien kerääjille, jotka sittemmin ovat lahjoittaneet kokoelmansa säätiön tai muuta kautta yleisesti nähtäville. Simo Kuntsi oli yksi näistä taidekokoelmien perustajista. Ulkuniemen ja Kuntsin

perheiden läheinen ystävyys teki Siru ja Martti Ulkuniemestä Kuntsin säätiön kokoelmien erityisen vaalijan. Kauppaoppilaitoksesta syntyi omaperäinen museo: osa kokoelman töistä on esillä oppilaitoksen aula- ja käytävätiloissa. Siru Ulkuniemi toimi pitkään kokoelman esittelijänä. Martti Ulkuniemi oli Simo Kuntsin taidesäätiön hallituksen jäsen aina kuolemaansa saakka.

Sota-ajan kokemukset ja syvä isänmaallisuus veivät Ulkuniemen mukaan myös maanpuolustustoimintaan. Hänellä oli lukuisia sekä paikallisia että valtakunnallisia luottamustehtäviä reserviupseeri-järjestöissä. Sotilasarvoltaan Ulkuniemi oli majuri. Veteraanitoiminta Aallon Patteriston perinnetoimikunnassa ja Etelä-Pohjanmaan Kenttätykistökillassa oli lähellä Ulkuniemen sydäntä loppuun asti.

Vahvimmin ja kestävimmin Ulkuniemen toiminnasta jäänee kuitenkin historian lehdille se aloitteellisuus ja vaikeuksia pelkäämätön toiminta, jota hän osoitti ponnistellessaan korkeakoulutoiminnan aloittamiseksi Vaasassa. Ulkuniemi oli jo mukana, kun Vaasan kesäyliopisto 1960-luvun alussa aloitti toimintansa yhtenä maamme ensimmäisistä kesäyliopistoista. Tarvittavat ponnistukset olivat vielä monin verroin suuremmat ennen kuin v. 1966 Valtioneuvostolta saatiin lupa yksityisen Vaasan Kauppakorkeakoulun perustamiseksi ja korkeakoulun toiminta v. 1968 voitiin aloittaa.

Vaikka Ulkuniemi jäikin pois Kauppakorkeakoulun ja sen säätiön toimielinten jäsenyydestä pian varsinaisen toiminnan aloittamisen jälkeen, hänen mielenkiintonsa korkeakoulun kehittymisen suhteen oli herpaantumaton. Hän iloitsi tavattomasti, että korkeakoulu vielä hänen elinaikanaan kehittyi yliopistoksi ja pääsi muuttamaan sitä varten suunniteltuihin uusiin tiloihin. Tämän kirjoittajalla on ollut tilaisuus käydä lukuisia pitkiä ja syvällisiä keskusteluja Ulkuniemen kanssa maamme korkeakoulupolitiikasta yleensä ja Vaasan yliopiston kehittämisestä erityisesti. Keskustelut paljastivat Ulkuniemen asioiden laajan tuntemuksen ja niihin liittyvän omakohtaisen kokemuksen sekä aina isällisen ymmärtävän ja opastavan suhtautumisen kulloisinkin toimijoihin. Vaasan yliopisto on kunnioittanut Martti Ulkuniemen yliopiston hyväksi tekemää työtä myöntämällä ensimmäisessä juhlallisessa promootiossaan v. 1988 hänelle korkeimman huomionosoituksensa, kunniatohtorin arvon "tunnustuksena Vaasan kauppakorkeakouluhankkeen luovasta ideoinnista sekä korkeakoulun perustamiseen johtaneen toiminnan uhrautuvasta ja tarmokkaasta organisoinnista".

Martti Ulkuniemestä tuli siis sittenkin yliopistomies. Tähän yliopistomiehen rooliin sopii hyvin hänen kirjallinen toimintansa. Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennokset ja Kuningas Kristoferin maanlaki ovat selkeästi tieteellisiä tutkimuksia. Muita merkittäviä teoksia ovat mm. historiikit Tykistö taistelussa ja Vaasan Kauppakorkeakoulu 1968 - 78.

Martti Ulkuniemi on saanut ansioistaan huomattavan määrän kunnia- ja ansiomerkkejä sekä mitaleita. Hän oli myös useiden järjestöjen ja yhteisöjen kunniajäsen tai kunniapuheenjohtaja.

Siru ja Martti Ulkuniemen lähekkäin tapahtuneiden poismenojen seurauksena yksi Vaasan merkittävimmistä kulttuurikodeista on käynyt tyhjäksi. Tuon kodin ovet olivat laajalle ystäväpiirille aina avoimet. Martti hankki vieraita ja Siru kestitsi heitä. Tunnelma kodissa oli sivistynyt ja lämmin, vahvatahtoisten ja suorapuheisten henkilöiden kyseessä ollessa toki joskus myös spontaanin räiskähtelevä. Merkittävä sivu Vaasan historiassa on tullut täyteen ja sen lehti kääntynyt.

(Pohjalainen 18.2.1996, (toimitettuna), 5, Vasabladet 20.2.1996, (på svenska), Vaasan yliopisto-lehti 2/1996, 5-6.)